

РОЗДІЛ 6

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.143.4

ІНСТИТУТ ІМУНІТЕТУ СВІДКА В КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ПРАВІ

INSTITUTE IMMUNITY WITNESSES IN CRIMINAL PROCEDURE LAW

Веселов М.Ю.,
к.ю.н., доцент,

доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Криворізького факультету

Національний університет «Одеська юридична академія»

Заремба Т.С.,
студент

Криворізького факультету

Національний університет «Одеська юридична академія»

Олешицька В.Е.,
студент

Криворізького факультету

Національний університет «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена розгляду одного з інститутів кримінально-процесуального права – «іmunітету свідка». В Україні іmunітет свідка у кримінальному провадженні встановлюється Конституцією України та низкою норм Кримінального процесуального кодексу України. У статті проаналізовано наявні у теорії кримінально-процесуального права думки фахівців щодо змісту та видів іmunітету свідків. На підставі критичного аналізу наявних варіантів класифікації сформовано авторські пропозиції з цього питання. Запропонований у статті варіант класифікації будується на підставі досягнень сучасної правової думки та вимог чинного українського кримінально-процесуального законодавства.

Ключові слова: кримінальний процес, кримінальне провадження, свідок, іmunітет свідка, право на захист.

Статья посвящена рассмотрению одного из институтов уголовно-процессуального права – «свидетельскому иммунитету». В Украине иммунитет свидетеля в уголовном производстве устанавливается Конституцией Украины и рядом норм Уголовного процессуального кодекса Украины. В статье проанализированы имеющиеся в теории уголовно-процессуального права мнения специалистов по содержанию и видам свидетельского иммунитета. На основании критического анализа имеющихся вариантов классификации сформулированы авторские предложения по этому вопросу. Предложенный в статье вариант классификации строится на основе достижений современной правовой мысли и требований действующего украинского уголовно-процессуального законодательства.

Ключевые слова: уголовный процесс, уголовное производство, свидетель, иммунитет свидетеля, право на защиту.

The scientific article is devoted to one of the institutions of the criminal procedure law – «witness immunity». Despite the fact that some manifestations given legal institution known lawyer from the time of ancient Rome, the study of certain aspects of witness immunity remain relevant and up to date. General principles of witness immunity institution enshrined in international legal level. However, the context of the actual application of these legal categories established by the legislation at the national level. In Ukraine, a witness immunity in criminal proceedings established by the Constitution of Ukraine and a number of norms of the Criminal Procedure Code. The debate among lawyers about the appropriateness and content (volume) witness immunity in criminal proceedings take place because the said institution is on the verge of two opposite categories, which are: on the one hand the duty of a witness to testify about the circumstances known to him about criminal offenses (goal – finding the objective truth) on the other – the right not to incriminate himself and relatives (goal – the right to protection of moral and ethical aspect). In the scientific article the existing theory of criminal procedural law expert opinion on the content and type of immunity of witnesses. Based on a critical analysis of available options offers copyright classification formed from this aspect. Offered in a scientific article variant classification is based on the achievements of modern legal thought and the requirements of the current Ukrainian criminal procedural law.

Key words: criminal procedure, criminal proceedings, witness immunity of witnesses, right to protection.

Відповідно до вимог українського кримінально-процесуального законодавства (статті 65–67 КПК України) свідком є фізична особа, якій відомі або можуть бути відомі обставини, що підлягають доказуванню під час кримінального провадження, і яка викликана для давання показань. Звідси є логічними такі вимоги, як обов'язок свідка прибути за викликом до слідчого, прокурора, слідчого судді чи суду та давати правдиві показання під час досудового розслідування та судового розгляду. Закон закріплює певні правові гарантії належного виконання вказаних обов'язків свідками – за завідомо неправдиві показання слідчому, прокурору, слідчому судді чи суду або за відмову від давання показань слідчому, прокурору, слідчому судді чи

суду, крім випадків, передбачених КПК України, свідок несе кримінальну відповідальність. Наскільки наведені положення законодавства узгоджуються зі змістом ст. 63 Конституції України у першій частині якої зазначено, що особа не несе відповідальності за відмову давати показання або пояснення щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів, коло яких визначається законом? Відповіддю на це питання є такий інститут права як іmunітет свідка.

Російський вчений, В. Г. Ахтирський, зазначає, що норми, які регламентують іmunітет свідка застосовуються у адміністративному, цивільному, арбітражному та інших судочинствах. Але в кримінальному процесі це питання є спірним. Зокрема вказаний фахівець підкреслює, що згід-

но з правозастосовною практикою приховування особою, яка допитується як свідок, інформації про вчинення ним неправомірних дій, отримання якої органом досудового слідства може потягнути кримінальне переслідування вже самого свідка, не є злочином. Однак, не уточнюється, які саме відомості проти себе свідок не зобов'язаний повідомляти слідству та суду [1]. З цього приводу подібним, але трохи у іншому аспекті питанням ставить вже вітчизняний правознавець С. Г. Волкотруб: «...необхідно однозначно визначити: свідок має право відмовитись давати показання взагалі «щодо осіб», чи лише ті показання, «які викривали б» у вчиненні злочину [2, с. 248]». Від себе зазначаємо, що на цьому перелік питань (як теоретичного, так і правозастосовного характеру) з приводу інституту імунітету свідка не вичерпується.

Метою статті є загальне та теоретичне вивчення правового імунітету як окремого інституту комплексного характеру у кримінальному процесі.

Актуальні питання, пов'язані з імунітетом свідка стали предметом наукових досліджень Г. Ф. Горського, Л. М. Карнесвої, Л. Д. Кокорева, М. С. Строговича – вони довели доцільність створення такого інституту в кримінально-процесуальному праві. З часу становлення та розвитку українського кримінально-процесуального права проблемою займались М. М. Михесенко, В. П. Шибіко, С. М. Стахівський та інші вчені, які доклали чимало зусиль щоб підтримати ідею нормативного закріплення цього інституту. Після закріплення основ імунітету свідка в КПК України з'явилися дисертаційні роботи О. В. Белькової, Р. В. Баранніка, С. Г. Волкотруба та інших. Однак, питання обсягу та змісту, класифікації проявів (видів) імунітету свідків не можна вважати остаточно вирішеними.

Термін «імунітет» в його юридичному значенні був податий ще у римському праві і означав звільнення від податків або громадських повинностей, яке міг надати Сенат, а потім імператор окремій особі, соціальній категорії або общині. Але, як зазначає О. В. Ткаля, – українська юридична наука чіткого визначення правового імунітету як правової категорії не дає [3, с. 48].

Поняття «імунітет свідка» в кримінальному провадженні вимагає однозначного визначення форм проявів правових імунітетів.

В історичному контексті імунітет свідка у юриспруденції та, зокрема у судочинстві, існує тривалий час. Ще в Стародавньому Римі свідками не могли бути засуджені особи, обвинувачені в скоєнні злочину, особи, які не досягли 20-річного віку або приведені з дому обвинувача, лібертини проти свого патрона тощо. Дигести Юстиніана забороняли свідчити адвокатам у справах осіб, інтереси яких вони захищають [4, с. 241].

Імунітет свідка – звільнення у передбачених законом випадках особи, яка підлягає допиту як свідок, від обов'язку давати показання у кримінальній чи цивільній справі. Таке визначення ми знаходимо у публікації О. В. Ткаля [3, с. 52-53]. Воно логічно випливає з норм права, які регламентують зміст цього інституту. С. В. Тасаков каже, що імунітет для свідка являє собою інститут кримінального судочинства, спрямований на реалізацію захисту прав і свобод людини [5, с. 226]. І. В. Вельш дає таку дефініцію інституту імунітету свідків у об'єктивному сенсі – це сукупність юридичних норм (норм-винятків), що регулюють правовідносини, що виникають при реалізації даного інституту. У суб'єктивному сенсі інститут імунітету свідків являє собою сукупність правових норм (норм-винятків), які звільняють деякі категорії свідків і потерпілих від обов'язку давати свідчення у кримінальному провадженні, а також забезпечують право громадян не свідчити проти себе у кримінальній справі [6].

Значення інституту імунітету свідків важко переоцінити. Він демонструє баланс між суспільним інтересом встановлення істини у кримінальному провадженні і потребою

у збереженні приватних інтересів особистості. Наприклад, І. В. Вельш вважає, що у нормативному закріпленні інституту імунітету свідка знайшло своє відображення бажання законодавця ввести правові норми, спрямовані на перевагу інтересів особистості перед державними інтересами [6]. На це С. В. Тасаков наводить таке пояснення: «для більшості людей думка близької людини є важливішою понад оцінки суспільства та держави. І вимога про надання свідчень щодо себе, чоловіка (дружини) і близького родича сама по собі аморальна [5 с. 226]». У літературних джерелах радянської доби просліджувалася ідея про те, що введення цього інституту може значно ускладнити встановлення істини. Проте ми вважаємо, що таке трактування є однобічним через те, що до уваги брались лише інтереси досягнення істини в кримінальному процесі. Нехтувалася моральна сторона питання, коли особа була зобов'язана свідчити на шкоду членів власної родини. Однак, відмова від імунітету далеко не завжди забезпечувала отримання достовірних свідчень. На практиці через суперечності, які виникли під час судового процесу, різко зросла кількість недостовірних свідчень, у тому числі осіб, які в інших країнах мали імунітет свідків, при загальному скороченні кількості осіб, притягнутих за це до правової відповідальності. І це зрозуміло: важко карати, наприклад, матір за те, що вона намагається неправдою врятувати сина, нехай він і вчинив тяжкий злочин [7, с. 58].

Оскільки у ст. 3 Конституції України особу проголошено найвищою соціальною цінністю, держава взяла на себе обов'язок забезпечення прав і свобод людини. Одним з аспектів цієї важливої та складної проблеми є вирішення питань законодавчого врегулювання та реалізації на практиці положень кримінально-процесуального інституту імунітету свідків. С. В. Тасаков запевнює, що боротися з таким явищем, як відмова від дачі показань, необхідно не кримінально-правовими заходами, а підвищенням ефективності заходів безпеки, передбачених кримінально-процесуальним законом, щодо учасників кримінального судочинства, їх родичів та близьких осіб. Велике значення мають і моральні бар'єри. Усвідомлення кожним членом суспільства того, що байдужість і небажання співпрацювати з правоохоронними органами і судом лише сприяють зростанню злочинності, яка завтра може торкнутися і його близьких, безумовно, підвищить правову активність громадян. І в цьому напрямку необхідно працювати [5, с. 227].

Досліджуючи проблему імунітету свідків, перш за все необхідно виходити з того, що «імунітет свідків» є поняттям видовим стосовно поняття «імунітет» взагалі. Однією з найважливіших невід'ємних ознак правових норм, що передбачають той чи інший імунітет, є те, що ці норми є винятками із загальних правил. Це саме стосується й імунітету свідків.

Деякі науковці пропонують називати розглядуваний інститут не «імунітетом свідків», а «частковим імунітетом свідків», з огляду на те, що йдеться не про повний імунітет свідків, а про частковий, усічений. «Особи, які звільняються від відповідальності за відмову давати показання, не мають таких характеристик діяльності, якими володіють посадові особи, тобто такі якості, як важливість, значущість, незалежність. Тому вони мають право мати лише свого роду усічений, частковий імунітет, що звільняє їх від відповідальності за відмову давати показання як свідків. Він призначений для забезпечення дотримання морально-етичних норм». Слід зауважити, що законодавство України не передбачає повного (абсолютного) імунітету від кримінальної відповідальності для будь-якої категорії громадян. Вищезгадана назва була б виправданою за умови, якби у кримінальному судочинстві існував повний імунітет свідків, а відтак, виникла потреба їх розрізняти [8].

Д. П. Кокорев трактує поняття «імунітет свідка» як «право громадянина у певних випадках відмовитися давати показання органам розслідування та суду». З цим не можна погодитися, оскільки таке трактування імунітету

охоплює занадто широке коло випадків [9, с. 124-129]. С. М. Стахівський визначає імунітет свідків як «...безумовне чи обмежене звільнення деяких груп громадян від обов'язку давати показання, серед яких можна виділити осіб: 1) яких заборонено допитувати як свідків; 2) які мають право відмовитися від дачі показань; 3) які можуть відмовитися відповідати на окремі запитання. Разом з тим про імунітет свідка допустимо вести мову лише тоді, коли особа може бути свідком, але має право відмовитись від дачі показань [10, с. 12]». На думку Т. М. Москалькової, імунітет свідків – це «...сукупність правил, які звільняють деякі категорії свідків і потерпілих від передбаченого законом обов'язку давати показання по справі, і також тих, що звільняють будь-якого допитуваного від обов'язку свідчити проти себе самого» [11, с. 46].

Зовсім інше трактування належить В. Г. Дасеву: «заборона допитувати як свідка особу, яка через власні фізичні чи психічні вади не здатна правильно сприймати обставини справи і давати про них правильні показання, не може визнаватися імунітетом, оскільки в цьому разі мова йде не про звільнення від процесуального обов'язку, а про неможливість покладення його взагалі [12, с. 48]». Вважаємо, що тут йдеться про інформаційну недопустимість зазначених доказів. В. Г. Волкотруб з цього приводу наводить думку Н. В. Сибільової, яка вважає, що інформаційна недопустимість охоплює випадки, коли слідчий і суд мають справу в принципі з допустимим джерелом фактичних даних, але через пряму вказівку закону при певних обставинах інформація, що міститься в ньому, не може мати доказового значення [13, с. 118]. Таким чином, немає підстав вважати заборону допитувати як свідків осіб, які згідно з висновком судово-психіатричної чи судово-медичної експертизи через свої фізичні або психічні вади не можуть правильно сприймати факти.

Можна припустити, що намагання уникнути можливих перешкод у розслідуванні злочинів, пов'язаних з відмовою свідка давати показання, якщо він скористається імунітетом, є однією з причин обмеження права свідка відмовитися давати свідчення внаслідок використання імунітету лише колом справ про злочини, що не є тяжкими. Інколи може виникнути ситуація, що по деяких категоріях кримінальних проваджень неможливо встановити інших джерел доказів, крім свідків – близьких родичів обвинуваченого. Наприклад, така ситуація може мати місце з приводу насилля в сім'ї. Проте, досвід практичної роботи свідчить, що це лише суб'єктивне уявлення посадової особи, яка здійснює досудове розслідування. Досвідчений, кваліфікований слідчий, прокурор, суддя зможе знайти інші джерела доказів, нехай не прямих, але таких, які у сукупності з іншими будуть вважатися належними. Слід додати, що надання імунітету свідкам надає можливість уникнути випадків, коли особа була б змушена через особисті переконання свідчити завідомо неправдиво відносно особистої участі, або участі своїх родичів та членів родини у вчиненні того чи іншого кримінального правопорушення. Отже, не виникає перешкод у здійсненні кримінального провадження, а скоріше вони усуваються в аспекті можливості надання завідомо неправдивих показань.

До того ж, відповідно до п. 1 ч. 3 ст. 87 КПК України докази, що були отримані з показань свідка, який надалі був визнаний підозрюваним чи обвинуваченим у цьому кримінальному провадженні, з часом також будуть визнані недопустимими.

Слід враховувати, що далеко не всі свідки відмовляються давати свідчення за наданим їм імунітетом. З цього приводу доречно привести висловлення О. В. Ткаля, який переконаний, що правовий імунітет не повинен мати абсолютного характеру. Він може бути у ряді випадків відмінений, обмежений або від нього можуть відмовитися самі володарі імунітету. Це пов'язано в основному з тим, що імунітет із законного і ефективного юридичного засо-

бу перетворюється на перешкоджаючий чинник [3, с. 50]. У такому розумінні за природою імунітет свідка можна порівняти з правоздатністю особи, яка за власним бажанням може її реалізувати або відмовитися від наданої законом можливості.

У зазначеному контексті, для правильного розуміння сутності інституту імунітету свідка особливе значення має його класифікація.

Наприклад, такі автори як В. М. Лопатін та О. В. Федоров виділяють загальний та спеціальний імунітети свідка [14, с. 52]. Якщо проаналізувати дефініцію вказаних співавторів загального імунітету свідка, то він співпадає з правом, яке закріплене у ст. 63 Конституції України. До речі це право закріплено на міжнародному рівні та гарантується Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, за яким кожен «не може бути приневоленим до давання свідчень проти самого себе» [15]. Науковці це твердження трактують по-різному: право відмовитися від самозвинувачення, свобода особи від самозвинувачення, привілей проти самозвинувачення, і пов'язують його надання із забезпеченням дієвості принципу невинуватості, адже обов'язок доводити вину особи покладається на державні органи. Законом не вимагається доведення власної невинуватості у кримінальному провадженні (ст. 62 Конституції України), тим більше – доведення власної вини.

Що стосується спеціального імунітету свідка, то ч. 2 ст. 65 КПК України містить перелік осіб, які через специфічні зобов'язання не можуть бути допитані як свідки. До них зокрема належать: 1) захисник, представник потерпілого, цивільний позивач, цивільний відповідач, юридична особа, щодо якої здійснюється провадження, законний представник потерпілого, цивільний позивач у кримінальному провадженні – про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з виконанням функцій представника чи захисника; 2) адвокати – про відомості, які становлять адвокатську таємницю; 3) нотаріуси – про відомості, які становлять нотаріальну таємницю; 4) медичні працівники та інші особи, яким у зв'язку з виконанням професійних або службових обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимну і сімейну сторону життя особи – про відомості, які становлять лікарську таємницю; 5) священнослужителі – про відомості, одержані ними на сповіді віруючих; 6) журналісти – про відомості, які містять конфіденційну інформацію професійного характеру, надану за умови нерозголошення авторства або джерела інформації; 7) професійні судді, народні засідателі та присяжні – про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення, за винятком випадків кримінального провадження щодо прийняття суддею (суддями) завідомо неправосудного вироку, ухвали; 8) особи, які брали участь в укладенні та виконанні угоди про примирення в кримінальному провадженні, – про обставини, які стали їм відомі у зв'язку з участю в укладенні та виконанні угоди про примирення; 9) особи, до яких застосовані заходи безпеки, – щодо дійсних даних про їх особи; 10) особи, які мають відомості про реальні дані щодо осіб, до яких застосовано заходи безпеки, – щодо цих даних.

Треба відзначити, що перелік осіб, які володіють імунітетом свідка, не є вичерпним і законами можуть бути передбачені інші випадки надання імунітету. Наприклад, надання імунітету свідка народному депутату України чи особі, яка прибула для допиту чи участі в інших слідчих діях на територію запитуючої сторони за проханням останньої тощо.

Інший варіант класифікації імунітету свідка пропонує І. В. Вельш. Автор здійснює розподіл залежно від наявності у особи, яка допитується, суб'єктивного права відмовитися від дачі показань у якості свідка, а також наявності або відсутності заборони у відповідних уповноважених органів допитувати цих осіб. Через таку диференціацію

імунітет для свідка за баченням І. В. Вельш можна класифікувати на такі види: а) альтернативний; б) безальтернативний; в) зберігання іншої таємниці, що не породжує імунітет для свідка.

Безальтернативний імунітет для свідка виникає тоді, коли і у свідка є суб'єктивне право відмовитися від дачі показань, і для осіб або органів, у провадженні яких перебуває кримінальне провадження, встановлена заборона допитувати їх як свідків, навіть у тих випадках, коли такі особи побажали б дати ці свідчення. Цей імунітет поширюється на захисника обвинуваченого, адвоката, а також на осіб, які в силу своїх фізичних і психічних недоліків не здатні правильно сприймати факти або давати про них правильні показання.

Альтернативний імунітет для свідка виникає тоді, коли у особи є вибір скористатися своїм суб'єктивним правом відмовитися давати свідчення, а для особи або органу, яка здійснює кримінальне провадження, немає заборони допитати цю особу (за умови, що ця особа погоджується давати показання), а також у таких правоохоронних органів з'являється обов'язок звільнити цю особу від свідчення (якщо вона відмовляється давати свідчення). Даний вид імунітету свідків поширюється на близьких родичів обвинуваченого (підозрюваного), підсудного і священнослужителів.

Наявність таємниці не породжує імунітету свідків у випадку, якщо у її носія немає права відмовитися від дачі показань свідків (це їх обов'язок). Більш того, цей свідок попереджається про кримінальну відповідальність за відмову від дачі показань. Вказані особи у будь-якому випадку зобов'язані давати свідчення, а у органів досудового розслідування або прокурора не тільки немає заборони, але, навпаки, він зобов'язаний допитати таких свідків. До такої таємниці відноситься, наприклад, лікарська таємниця, таємниця усиновлення тощо [6, с. 8-9].

На наш погляд, як перший, так і другий варіанти класифікації не є абсолютно вдалими. З приводу кожного варіанту наведених класифікацій можна навести критичні зауваження. Наприклад, О. В. Ткаля упевнений, що від імунітету свідка слід відокремити імунітет свідків від свідчень. У цьому розумінні вказаний автор звужує цю дефініцію до права, передбаченого законом, кола осіб не бути допитаними як свідки у кримінальному провадженні. Відповідно до уточнення (яке надає О. В. Ткаля) даний імунітет може бути зумовлений виконанням службових або професійних обов'язків зберігати державну, службову чи професійну таємницю [3, с. 53]. Проте й таке зауваження не можна сприймати цілковито без застереження.

Ми вважаємо, що критерієм розмежування імунітету свідка за певними видами має бути саме наявність суб'єктивного права (правоздатності) відмовитися свідчити проти себе та/або своїх близьких, родичів тощо.

З урахуванням цього імунітет свідка пропонуємо поділити на: а) особистий безпосередній імунітет свідка; б) опосередкований законний імунітет свідка.

Особистий безпосередній імунітет свідка – це імунітет, який гарантується ст. 63 Конституції України, а також міжнародно-правовими актами та міждержавними угодами (маються на увазі особи, які мають право дипломатичної недоторканності, а також працівники дипломатичних представництв). Він за обсягом та суб'єктивною складовою збігається із загальним імунітетом, який запропонований В. М. Лопатиним та О. В. Федоровим. Але називати його загальним некоректно через те, що він не стосується абсолютно усіх свідків, а лише конкретних осіб з урахуванням їх особи або сталих зв'язків з іншими особами. Безпосереднім таким імунітет є тому, що особа власними діями або бездіяльністю (надає чи не надає свідчення) безпосередньо реалізує свою правоздатність.

Опосередкований законний імунітет свідка – це імунітет тих осіб, на яких законом покладено обов'язок зберігати конфіденційну інформацію, таємницю клієнта, пацієнта, прихожанина тощо, а відповідно і кримінально-процесуальний закон встановлює гарантії дотримання ними такої таємниці (ч. 2 ст. 65 КПК України). Вони особисто не мають альтернативи у виборі давати свідчення. Такі особи з приводу зазначених довірених відомостей можуть бути звільнені від обов'язку зберігати професійну таємницю лише особою, що довірила їм ці відомості, у визначеному нею обсязі. Таке звільнення здійснюється у письмовій формі за підписом особи, що довірила зазначені відомості (ч. 3 ст. 65 КПК України). Це означає, що вони можуть реалізувати лише чужу правоздатність «не свідчити або свідчити».

Аналіз наукових досліджень та наші власні переконання дозволяють сформулювати наступні умовиводи:

1. Правовідносини, що виникають у сфері регулювання питань реалізації імунітету свідків, можуть бути об'єднані у самостійний кримінально-процесуальний інститут, що вимагає прискіпливої уваги правознавців та правового регулювання (чинне українське законодавство містить відповідні положення).

2. Імунітет свідків як інститут кримінально-процесуального права являє собою сукупність правових норм (норм-винятків), які передбачають в цілях охорони моральних цінностей суб'єктивне (безпосереднє) і гарантоване законом (опосередковане) право на звільнення деяких категорій свідків і потерпілих від обов'язку давати свідчення у кримінальній справі, а також забезпечують право громадян не свідчити проти себе або інших осіб (інтереси яких з моральних чи професійних зобов'язань вони мають захищати) у кримінальному провадженні.

3. Імунітет свідка доцільно поділяти на а) особистий безпосередній імунітет свідка та б) опосередкований законний імунітет свідка.

ЛІТЕРАТУРА

- Ахтырский В. Г. Свидетельский иммунитет в уголовном процессе / В. Г. Ахтырский // Студенческий научный форум VIII : материалы международной студенческой электронной научной конференции. – 2016 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.scienceforum.ru/2016/1680/18923>.
- Волкотруб В. Г. Актуальні питання імунітету свідків в кримінальному судочинстві / В. Г. Волкотруб // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права : наук. часопис. – 2003. – № 3–4 (7–8). – С. 247–252.
- Ткаля О. В. Правовий імунітет у категоріальному апараті юриспруденції / О. В. Ткаля // Актуальні проблеми держави і права : збірник наукових праць. – 2006. – Вип. 29. – С. 48–54.
- Уголовно-процессуальный кодекс Украины : научно-практический комментарий / под общ. ред. В. Т. Маляренко, Ю. П. Аленина. – Х. : 2005. – 745 с.
- Тасаков С. В. Нравственное содержание положений уголовного и уголовно-процессуального закона о свидетельском иммунитете / С. В. Тасаков // Бизнес в законе. – 2009. – № 1. – С. 226–228.
- Вельш И. В. Свидетельский иммунитет в уголовном процессе : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юр. наук по спец. : 12.00.09 «уголовный процесс, криминалистика ; оперативно-розыскная деятельность» / И. В. Вельш [Электронный вариант]. – Режим доступа : <http://lawtheses.com/svidetelskiy-immunitet-v-ugolovnom-protseste>.
- Карнеева Л. М. Проблемы свидетельского иммунитета / Л. М. Карнеева, И. Кертэс // Советское государство и право. – 1986. – № 6. – С. 58–62.
- Нор В. Свідок у кримінальному процесі України : коло осіб, предмет показань та свідоцький імунітет / В. Нор // Радник : Український юридичний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://radnik.info/home/24839-c.html>.

9. Кокорев Л. Д. Участники правосудия по уголовным делам / Л. Д. Кокорев. – Воронеж : Из-во Воронеж. ин-та, 1971. – 326 с.
10. Стахівський С. М. Показання свідка як джерело доказів у кримінальному процесі : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістика ; судова експертиза ; оперативно-розшукова діяльність» / С. М. Стахівський. – К. : УАВС, 1996. – 17 с.
11. Москалькова Т. Н. Етика уголовно-процессуального доказывания (стадия предварительного расследования) / Т. Н. Москалькова. – М. : Спартак, 1996. – 125 с.
12. Даев В. Г. Взаимосвязь уголовного права и процесса / В. Г. Даев. – Л. : Из-во Ленинград. ун-та, 1982. – 111 с.
13. Волкотруб С. Г. Імунітет у кримінальному процесі України : монографія / С. Г. Волкотруб. – Харків, 2005. – 144 с.
14. Лопатин В. Н. Свидетельский иммунитет / В. Н. Лопатин, А. В. Федоров // Государство и право. – 2004. – № 6. – С. 49–57.
15. Міжнародний пакт про громадські і політичні права : Міжнародний документ ООН від 16 грудня 1966 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_043.

УДК 343.57

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВОДІВ, ЩО ВЧИНИЛИ ДТП У СТАНІ АЛКОГОЛЬНОГО СП'ЯНИННЯ

FEATURES OF THE CRIMINAL LIABILITY OF DRIVERS WHO COMMITTED TRAFFIC ACCIDENT WHILE INTOXICATED

Коробка О.С.,
старший викладач кафедри правосуддя
Сумський національний аграрний університет

У статті висвітлюються питання особливості кримінальної відповідальності водіїв, що вчинили ДТП у стані алкогольного сп'яніння. Пропонується посилити відповідальність, запровадивши довічне ув'язнення за вчинення злочину, що призвів до загибелі декількох осіб. Також відстоюється позиція збільшення додаткового покарання, зокрема конфіскацію транспортного засобу та позбавлення права керування транспортним засобом довічно.

Ключові слова: порушення правил безпеки дорожнього руху, скоєння злочину у стані алкогольного сп'яніння, факт керування транспортними засобами у стані сп'яніння, смерть або тілесні ушкодження з вини нетверезих водіїв.

Статья освещает вопрос особенностей уголовной ответственности водителей, совершивших дорожно-транспортное происшествие в состоянии алкогольного опьянения. Предлагается усилить ответственность введением пожизненного заключения за совершение преступления, которое привело к гибели нескольких человек. Также предлагается увеличить дополнительное наказание, включив конфискацию транспортного средства и лишение права управлять транспортным средством пожизненно.

Ключевые слова: нарушение правил безопасности дорожного движения, совершение преступления в состоянии алкогольного опьянения, факт управления транспортными средствами в состоянии опьянения, смерть или телесные повреждения по вине нетрезвых водителей.

The article discusses the features of criminal liability of drivers who committed traffic accidents while intoxicated. It specifies the particular dangers of this phenomenon for the society. As a result of such accidents killed themselves as drivers and their passengers, and ordinary citizens who were at bus stops, sidewalks and pedestrian crossings without taking into account deaths on the roadway road. The main reasons for this situation is primarily a lack of discipline among drivers, low their professional level, there is no personal responsibility and disregard for traffic rules and inadequate control with a party transport organizations and police observance of traffic rules and order status, in which they are located. Important in this case is the imperfection of the criminal legislation of Ukraine, in anticipation of the appropriate punishment, as drunk drivers who have committed a crime, and other responsible persons. Most penalties drunk drivers can get for killing one person – the 8 years in prison, and the killing of several persons ch. 3 st. 286 Criminal Code of Ukraine stipulates – 10 years in prison. This means that if due to the fault of a drunk driver dozens of people die, the criminal law provides a maximum penalty only ten years imprisonment. This unjust punishment and did not reflect the gravity of the crime act. It is proposed to amend the criminal legislation of Ukraine and to ensure punishment for the loss of life on the roads of drunk drivers guilt to punishment for murder and predict the upper limit of a sentence of fifteen years in prison for the death of one man, and death by two or more people – life imprisonment. In addition, it has to be made to the Criminal Code of Ukraine century 286-1 drive vehicles or ships persons in a state of alcoholic, narcotic or other intoxication or under the influence of drugs, reducing their attention and reaction speed.

Key words: violation of traffic safety, crime while intoxicated, fact that management vehicles while intoxicated, death or bodily harm by the wine drunk drivers.

Збільшення потужності та швидкості руху транспортних засобів, їх кількості, що має важливе значення для розвитку суспільства, викликає і негативні явища, оскільки більш тяжкими стають наслідки автотранспортних аварій, гинуть люди.

Дорожньо-транспортні пригоди, учинені водіями у стані сп'яніння зазвичай заподіюють вкрай тяжкі наслідки та значну кількість загиблих [1], але, незважаючи на широкий суспільний резонанс, ці правопорушення не завжди дістають належного покарання, що, в свою чергу, сприяє поширенню небезпечного уявлення про те, що керування у нетверезому стані не є чимось небезпечним. За інформацією Українського медичного центру безпеки дорожнього руху та інформаційних технологій Міністер-

ства охорони здоров'я України за 2015 рік вчинено 2135 дорожньо-транспортних пригод (далі – ДТП) за участю водіїв у нетверезому стані [2]. Унаслідок цього загинуло – 282, а травмовано – 2894 людини. Показник смертності на 1 млн. населення в Україні складає 106 осіб, в той час як, наприклад, в Італії – 68, Німеччині – 45, Великій Британії – 31 особа. Україна перебуває на одному з перших місць у Європі по числу загиблих у ДТП за участю нетверезих водіїв. На сьогодні спостерігається активізація законотворчості [3] та громадськості в напрямку збільшення відповідальності за злочини, вчинені у нетверезому стані [4].

Кримінально-правові проблеми злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту, зокрема – злочинів, учинених нетверезими водіями, досліджувалися багатьма вче-